

ПОЕТИЧНА МОВА П. ТИЧИНИ В ОЦІНЦІ Ю. ШЕВЕЛЬОВА

Розвідка має до діла з ранніми лінгвістичними працями Юрія Шевельова, дотичними до питань авторської мови й ідіостилу Павла Тичини, що були об'єктом його кандидатської дисертації. Хоча самого тексту її не збереглося, приступними залишилися декілька розділів, оприлюднених у трьох публікаціях 1940–1941 рр., що й уможливило здійснення аналізу цього доробку на тлі інших студій Ю. Шевельова над поетичною мовою.

Ключові слова: Ю. Шевельов, мова і стиль П. Тичини, поетична мова.

Каруник К. Д. Поэтический язык П. Тычины в оценке Ю. Шевелева. Статья рассматривает ранние лингвистические труды Юрия Шевелева, касающиеся вопросов авторского языка и идиостиля Павла Тычины, которые были объектом его кандидатской диссертации. Хотя сам текст ее не сохранился, остались доступными несколько глав, опубликованных тремя подателями в 1940–1941 гг., благодаря чему возможен анализ этой работы на фоне других исследований Ю. Шевелева, посвященных поэтическому языку.

Ключевые слова: Ю. Шевелев, язык и стиль П. Тычины, поэтический язык.

*Karunyk K. Pavlo Tychyna's poetic language in George Y. Shevelov's evaluation. The paper addresses George Y. Shevelov's linguistic studies on Pavlo Tychyna's poetic language and style. This problem was in the focus of Shevelov's PhD thesis, written in 1936–1939 under Leonid Bulakhov's 'kyj's supervision and defended at the University of Kharkiv. Although the typescript in question is now considered to be lost, some chapters of it are available in the form of three lengthy articles published in 1940–1941. This makes it possible to analyze Shevelov's early research into Tychyna's oeuvre within the entire corpus of his studies on poetic language and style, especially from the methodological point of view. A variety of Shevelov's publications is taken into consideration, ranging from hitherto unknown newspaper articles to his classical studies on the language and style of other Ukrainian writers. Shevelov's conclusion concerning Tychyna's politically engaged collection of poems *The Party Leads the Way*, if one looks away from its ideological implications, is that it constitutes an interesting formal experiment offering a nice example of a notionally meaningless poetic language per se.*

Key words: George Y. Shevelov, Pavlo Tychyna's poetic language and style, studies on poetic language.

Серед студій Юрія Шевельова над сучасною українською літературною мовою є чимало таких, що розглядають авторську мову окремих письменників (від кінця XVIII ст. до XX ст.). Його праці з аналізом художньої мови того чи того автора виходили в різні періоди його наукової діяльності. Саме з цієї проблематики Ю. Шевельов і починав свій науковий шлях. Сюди належать його перша проба пера в мовознавстві — стаття про мову «Диктатури» Івана Микитенка для збірника «За якість художньої мови» [15], — та кандидатська дисертація «Мова і стиль політичної лірики П. Г. Тичини», що з неї декілька розділів оприлюднено у вигляді трьох окремих розвідок [16; 17; 18].

На матеріалі його ранніх публікацій маємо на меті визначити їхню методологічну вартість і науковий рівень на тлі інших розвідок із лінгвістики цього дослідника. Актуальність праці зумовлено тривалим замовчуванням розвідок Ю. Шевельова про мову й стиль Павла Тичини, через що сучасні мовознавці, не знаючи вповні його доробку, беруться досліджувати ті теми й питання, які Шевельов простудіював був свого часу докладно.

У студентські роки Ю. Шевельов більше цікавився питаннями літературознавства, а виклади Александра Білецького в університеті його особливо захоплювали [23, с. 121, 125]. Харківський вчителі, щонайперше літературознавець О. Білецький і мовознавець Леонід Булаховський, справили на Ю. Шевельова значний вплив. Із предмета Л. Булаховського він підготував декілька курсових доповідей «переважно на межі літературо- й мовознавства» [23, с. 123]. Наприкінці навчання Булаховський порадив здібному до науки студентові поступати до аспірантури: «Коли ви не хочете з мовознавства, я поговорю з Олександром Івановичем [Білецьким], щоб він узяв вас до літературознавчої аспірантури» [23, с. 123, 157]. П'ятьма роками пізніше, 1936 р., Ю. Шевельов зголосився-таки до аспірантури, і то саме до Л. Булаховського [23, с. 213, 231].

Тему для дисертаційного дослідження Ю. Шевельов обрав і сформулював самостійно. Свій аналіз він зосередив на Тичининій свіжій поетичній збірці «Партія веде» (1935). У політичному сенсі тема була виграшна, та водночас вона несла з собою й деякий ризик: «до певної міри це був блеф, глум і шантаж, хоч і не програмований. [...] Тема мала свій ризик. Ніхто з живих не був гарантований від арешту. Особливо після арешту Микитенка, Кириленка, Кулика, що вважалися були за недоторканих святих нової партійної релігії, — хто міг ручитися за Тичину? [...] Блеф полягав у тому, що весь об'єкт моєї праці — «Партія веде» складався з яких 50 сторінок, отже, ледве чи досить для солідної дисертації. А шантаж полягав у тому, що поки Тичина був неторканий, ніхто не міг мені закинути невідповідности мого матеріялу для дисертації, бо збірка про провідну ролю партії мусіла містити в собі безмежну мудрість, а значить, і була відповідним матеріялом для дисертаційного дослідження» [23, с. 242]. Притому мовознавець із власного досвіду знав, що «політичні вірші Тичини були винятково непопулярні серед читачів, зокрема серед студентів» [23, с. 243]. Навіть молодий Олесь Гончар цю збірку вважав безвартісною [23, с. 171]. Але Ю. Шевельов сприймав політичні тексти П. Тичини як досконалі зразки «поетичного ремесла без змісту» — такий собі суто формальний експеримент [23, с. 243]. Сам П. Тичина, дізнавшись від Л. Булаховського про дослідження його поезій в дисертаційній роботі, «промурмотів щось про непотрібність такої праці над його творами» [23, с. 245].

Оборона дисертації, обсяг якої сягав п'ятисот сторінок машинопису, опрацьованого в два томи, відбувся вже в травні 1939 р. Хоча сам мовознавець і наводив дату 2 червня [23, с. 242], офіційне оголошення про прилюдний захист дисертацій у Харківському державному університеті, надруковане в «Соціалістичній Харківщині» (про нього Шевельов мав лише неясний спогад [23, с. 242]), подає й день, і точно відтворену назву роботи: «[...] На вчений ступінь кандидата філологічних наук (Раднаркомівська № 3). Тов. Г. В. Шевелевим [sic!] на тему: «Мова і стиль політичної лірики П. Г. Тичини». Офіційні опоненти: акад. Л. А. Булаховський, канд. доц. А. П. Парадисський [sic!]. [...] Захист відбудеться в раді філологічного факультету о 7 год. вечора 22 травня 1939 р.» [12, с. 4]. Найімовірніше, 2 червня науковець

отримав посвідчення кандидата філологічних наук (тоді його видавав факультет, а затверджував ректорат) – і саме цим пояснюється помилка в даті. Трохи пізніше, 23 листопада 1939 р., Ю. Шевельов отримав звання доцента: «воно йшло разом з кандидатством» [23, с. 244]. Цікаво, що за тодішніми правилами Л. Булаховський, будучи науковим керівником Ю. Шевельова, міг водночас опонувати власному вихованцеві. Другий опонент – Олекса Парадиський – ізринає в спогадах Ю. Шевельова як професор, історик української літератури [23, с. 244].

Чи не єдине пряме цитування з дисертації Ю. Шевельова, дарма що без посилання на сторінку, подибуємо в розвідці його колеги Володимира Цебенка [13, с. 144-145]. Невдовзі деякі частини дисертації вийдуть друком як окремі публікації: розділи VIII–IX склали розвідку «Стиль політичної лірики П. Г. Тичини» [18]; розділ X ліг в основу публікації «Із спостережень над мовою сучасної поезії. Ораторський жанр у політичній ліриці П. Г. Тичини» [16]; з розділів XII–XIV постанала стаття «Із спостережень над мовою сучасної поезії. Про мову поезій П. Г. Тичини» [17]. Насправді молодий науковець опрацював не тільки мову збірки «Партія веде», а й попередніх поетових книжок («Сонячні кларнети», «Плуг», «Вігер з України», «Чернігів»), адже дослідження мало в центрі уваги стилістичне зростання, відточення поетичного слова, яке можливо відстежити лише на тлі попередніх писань автора. Крім того, коротенька стаття Ю. Шевельова про П. Тичину під красномовним заголовком «Мовотворець», з'явилася 1941 р. у харківській російськомовній газеті «Красное знамя» [14]. Як прикмети Тичининого стилю, автор називав поетові віртуозні поетичні прийоми та семантичне й формальне експериментування: усічення слів, розмивання лексичного значення, розривання слів за допомогою «звукового шва». Висновок зі своєї дисертації про мовний перехід П. Тичини від фольклорних стилізацій до газетних гасел мовознавець повторив і тут: «У живій мові мас поет віднайшов нову виразність і музикальність. Він помножив багатство цієї мови на багатство своєї віртуозної техніки та в цій новій синтезі викував основи нової поетичної мови» [14, с. 3].

На думку Михайла Жовтобрюха, в розвідках про стиль П. Тичини «автор додержується кращих тогочасних традицій радянського мовознавства» [3, с. 242]. Зрештою, під ту пору – наприкінці 1930-х рр., коли в українських гуманітарних науках панував марксизм, який накидав заведенцію неодмінно подавати «пару цитат з Леніна й Сталіна, а подеколи Маркса і Енгельса, з газетними штампами» [23, с. 193], – «радянський» підхід був для Шевельова єдиною можливістю [23, с. 274]. Притому внутрішньо, як він сам наголошував пізніше, радянська система завжди була йому чужою – і до навчання, і потому [23, с. 153].

Однак, оминаючи ідеологічні моменти, методологія, застосована в оприлюднених розділах його роботи, безперечно є вартою уваги: це була перша з-поміж багатьох дисертаційна студія про мову й стиль П. Тичини, в якій Ю. Шевельов здійснив поважний їх аналіз, окреслив провідні лінії ідіостилу поета, дослідивши його мову на лексичному [16, с. 130-131, 135-137;

17, с. 42-75; 18, с. 4-8, 34], словотвірному [16, с. 141; 17, с. 43, 45, 47, 53-59, 77-78; 18, с. 36-37] та синтаксичному рівнях [16: 133-134; 17: 85-93; 18: 19, 27-33, 37]. Така схема аналізу з елементами систематизації видалася Володимирові Калашнику й Миколі Філонові не просто продуктивною, а й «відчутною» в подальших лінгвостилістичних дослідженнях Ю. Шевельова [4, с. 5]. Відзначили ці автори й «послідовну концептуальну реалізацію» підходу, що спирається на встановлення «єдиного напрямку розвитку художньої майстерності» письменника [4, с. 4; пор. 16, с. 127].

Примітною рисою досліджень Ю. Шевельова є його настанова відслідковувати розвиток, еволюцію мови автора, а головне – встановлювати причини, що зумовлюють цей процес. Приміром, розглянувши Тичиніні неологізми, науковець помітив, як вони змінювалися: а) за типом творення – від кування складених прикметників (напр., *ніжнотонний, христовоскресний, стрункоколисковий*), прислівників (напр., *ясно-соколово, злотоцінно, волосожарно*) і відіменних дієслів (напр., *весніти, акордитися, розпрозоритися, ласкавіти*) поет переходить до віддієслівних безсуфіксних іменників (напр., *цвірінь, гон, перебір, ток*) і складених іменників (напр., *брунькоцвіт, круговій, хресто-бог, тремотінь, громогнів*); б) за семантичними сферами – число неологізмів на позначення явищ природи та психологічних станів, що ясно представлені в ранніх текстах поета, помітно меншає у збірках «Чернігів» і «Партія веде», де натомість переважають новотвори з семантичної сфери «події і явища суспільного життя» [17, с. 43-61]. Щоправда, на ці й інші спостереження та висновки Ю. Шевельова геть не зважали, скажімо, автори-мовознавці, які подали статті до ювілейного збірника, присвяченого мовотворчості П. Тичини [10]. Дослідниця з Харкова, наприклад, аналізує неологізми раннього П. Тичини [9], але, судячи з її викладу, зовсім не спирається в цьому питанні на давніші праці, а на досвід свого харківського попередника й поготів.

Іще одним важливим аспектом у статтях Ю. Шевельова є дослідження дедалі дужчого кількісного напливу русизмів у кожній наступній поетовій збірці («Вітер з України», «Чернігів», «Партія веде») [17, с. 63-67]. Характерне для того часу масивне насадження цілих шарів лексики з російської мови, що його реалізовував також і П. Тичина у своїх віршах, автор пояснив провідною лінією в творчості поета (особливо в збірці «Партія веде»), а саме – зближення мови поезії з усно-побутовою [17, с. 63-65]. Ця тенденція відповідала «загальному напрямкові розвитку живої мови Радянської України» [17, с. 66], і закріплювалася вона насамперед мовою преси й публіцистики, що її П. Тичина націлено запроваджував у мову поетичну [16, с. 136, 137, 142; 17, с. 67, 97; 18, с. 6-7, 10]. У такий спосіб партійна лінія в питанні наближення української мови до «братньої» російської реалізовувалася, між іншим, ще й у поезії, а мову поезії перетворювано на такий само інструмент пропаганди, яким була тоді мова газетної передовиці. Урешті-решт Ю. Шевельов визначив, що П. Тичина пройшов шлях від символістичних та фольклористичних напрямів до газетно-публіцистичного жанру. Такий розвиток обрав собі поет свідомо – з метою збагатити та «піднести газетний стиль до

рівня великої художньої літератури» [3, с. 242]. Ба навіть ізгодом, коли вже вільно було науковцєві висловлюватися широ про радянську ідеологію та мовну політику, своїх поглядів на мовно-стилістичну практику П. Тичини він не змінив, і на закиди, приміром, Сергія Кокота про «давно померлого в українській літературі письменника» [25, с. 3] боронив поета й мовні його пошуки, які сприймав «як суто формальні експерименти на задані згори теми і ідеї, вжиті в усій їх примітивності й непорушності, експерименти, якими поет з одного боку розробляв і поширював формальні можливості української поезії і поетичної мови, а з другого боку – не знати, свідомо чи мимоволі – виставляв на денне світло, підкреслював, випинав усю вбогість і примітивність большевицької ідеології» [25, с. 4].

Пізніше Ю. Шевельов приділятиме чимало уваги мові та стилю різних українських письменників, проте П. Тичина серед них уже не фігуруватиме. Натомість буде аналіз лексикки й стилю І. Котляревського 1940 р. [20]. Буде намір знайти відповідь на питання «У кого з українських письменників багатша мова» [21]. Будуть спроби дійти істини щодо Шевченкової поетичної мови. І тут він знову зосередить увагу на мовній еволюції письменника, виявляючи в ній переламні етапи, що з них кожен є шаблем поетового мовного шукання та стилістичного вдосконалення [22, с. 98-105; 28, с. 68-87; 19, с. 2]. Приміром, у період 1857–1859 рр. характеристичним для Т. Шевченка було рясне вживання церковнослов'янізмів, вульгаризмів і формул із фольклорної мови [28, с. 71; пор. 22, с. 99, 101; 24, с. 8]. Та вже в текстах 1860 р. виразно зменшується кількість і змінюється якість церковнослов'янізмів [28, с. 75; пор. 22, с. 103], натомість переважає обігрування семантичних нюансів слова, стислість і влучність вислову [28, с. 75-81; пор. 21; 22, с. 103-104; 29, с. 10] та ще сильніший ухил до фольклорних мотивів і фольклорної фразеології [28, с. 83-87; пор. 22, с. 105]. У пізній статті про мову й стиль Григорія Сковороди науковець учергове ставитиме в центр уваги вивершення поетової мови шляхом тривалого літературного експериментування та пошуку нових жанрових форм [27, с. 113-120].

У повоєнній радянській Україні, коли Ю. Шевельов уже опинився на еміграції, сліди його ранньої наукової діяльності старанно затирали, про його публікації з аналізом поетичної мови провідного під ту пору українського поета-академіка П. Тичини (по війні той обіймав посаду Народного комісара освіти УРСР) також годилося мовчати: «До радянських бібліографій ці статті-розділи не включаються. Мене не було. Моєї праці теж не було, – зовсім логічно» [23, с. 245]. Надруковані 1940–1941 рр. статті Ю. Шевельова про мову й стиль П. Тичини [16; 17; 18] та І. Котляревського [20] відсутні в огляді мовознавчих праць за 1917–1957 рр., складеному Іваном Білодідом [1, с. 19, 41-42], та й докладний бібліографічний покажчик з української мови 1963 р. цих публікацій теж не засвідчує [2]. У переліку дисертацій із філологічних наук, захищених у Харківському державному університеті 1939–1940 рр., роботи Ю. Шевельова теж не зазначено [5, с. 18-19].

Уже в 1990-х рр. Ю. Шевельов із пропозицією розшукати його дисертацію про мову П. Тичини звернувся до харківського колеги Ігоря Муромцева

(лист від 25.VI.1997): «[...] чи не можна в Харкові знайти мою дисертацію про мову Тичини, якої я не маю. Хочете зробити ще одне відкриття? Але текст був дуже советський...» [7, с. 387]. Таке ж прохання він адресував і київському перекладачеві Ростиславу Доценкові, вельми цікавому до всіляких рідкісних і забутих публікацій. «При цій нагоді спадає мені на думку, — писав науковець Р. Доценкові 12.VI.1997 р. — чи Ви не могли й хотіли б знайти мою дисертацію про політичну лірику Тичини, — саме тепер у Гарварді ця тема робиться модною. Дисертація написана відповідно до вимог часу, і більшість її не має ніякого наукового значення. Я її тексту не маю. Теоретично примірник дисертації мав би зберігатися в харківській університетській бібліотеці» [8, с. 434]. У цій справі звертався він до ще одного харківського мовознавця, Андрія Даниленка, в листі від 23. XII. 1997 р.: «[...] чи Вам пощастило дістатися до слідів моєї дисертації? В університетській бібліотеці? А може в Києві в Юлі Булаховської [дочки Л. Булаховського]? Бувають часом чудеса» [особистий архів А. Даниленка].

Можна припустити, що автор шукав свою дисертацію не так з огляду на гарвардські модні тенденції, як радше для достеменного відтворення її вихідних даних у «Бібліографічних матеріалах», що от-от мусіли вийти друком. Іще одним мотивом для цих розшуків могло бути сподівання, що після повернення на бібліотечні полиці довоєнних праць Ю. Шевельова, яке відбулося вже на початку 1990 р. [7, с. 342], зі сховищ університетів повиймають і вприсутпнять також і рукописи старих дисертацій. Та всі спроби віднайти машинопис Ю. Шевельова виявилися марними. Як наслідок, у бібліографії цю позицію подано загадково й непевно: «Із спостережень над мовою сучасної поезії: (Дисертація на здобуття ученого ступеня кандидата філологічних наук) / Харк. держ. ун-т. — Харків, 1939 [?]. — С. [?]. — [На правах рукопису]» [26, с. 42], хоча в мемуарах Ю. Шевельов формулює тему так, як її наведено в цитованому вище газетному оголошенні [23, с. 243]. Чудес не сталося і по спливі чергових двадцяти літ — дисертація не знайшлася. Університетський примірник був або свідомо вилучений, або не знати де й коли втрачений.

Цікавий факт: рівночасно з надісланими до Харкова та Києва запитами щодо розшуку його дисертації Ю. Шевельов зізнавався своєму старому приятелю, письменнику Олексі Ізарському (Мальченку) в листі від 15.VI.1990 р.: «Я вважаю і більшість Тичининої «Партія веде» за добрі вірші. Якщо відмовитися від ідеології» [6, с. 255-256]. Судячи з оприлюднених розділів його дослідження над Тичининими мовними експериментуваннями, мовознавець виконав доглибний аналіз п'яти поетичних збірок, виявив низку мовних прийомів, технік і стилізацій П. Тичини, відстежив розвиток авторської мови на лексичному й граматичному рівнях. Кульмінаційною в цьому дослідженні є збірка «Партія веде», що в радянському контексті є взірцем поетичної мовотворчості, а в українському — формальним експериментом, по-своєму цікавим. Отож, «якщо відмовитися від ідеології», ця частина мовознавчого доробку науковця може й далі служити добрим зразком студіювання поетичної мови, з одного боку в перспективі історичній — для вивчення й реконструкції методи та наукової думки покоління 1930-х рр. і

зосібна Ю. Шевельова, а з другого – для адекватної оцінки, спертої на тверді наукові підвалини, мовних можливостей і меж у поезії та авторського оперування поетичним словом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білодід І. К. Вивчення історії української літературної мови в радянський час // Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років. Київ: Видавництво АН УРСР, 1957. С. 3–46.
2. Гольденберг Л. І., Королевич Н. Ф. Українська мова: бібліографічний покажчик (1918–1961). Київ: Видавництво АН УРСР, 1963. 300 с.
3. Жовтоброх М. А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918–1941). Київ: Наукова думка, 1991. 260 с.
4. Калашник В. С., Філон М. І. Українська поезія ХХ століття в наукових студіях Ю. Шевельова: від Тичини – до Стуса // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2009. № 843: Серія Філологія. Вип. 55. С. 3–7.
5. Каталог диссертаций, захищених в Харьковском университете в 1935–1960 гг. / Сост. Л. И. Гуревич. Харьков, 1963. 76 с.
6. Листи Юрія Шевельова до Олекси Ізарського / Упоряд. М. Степаненко. Полтава, 2014. 388 с.
7. Листування між подружжям Муромцевих і Юрієм Шевельовим (1990–2000 рр.) // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. 2014. Т. 15. С. 320–404.
8. Листування Ростислава Доценка з Юрієм Шевельовим (1992–99 рр.) / Підгот. до друку та примітки Миколи Білоруса // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. 2014. Т. 15. С. 417–448.
9. Лонська І. Складні поетичні новотвори – особливість ранньої творчості Павла Тичини // Мовотворчість Павла Тичини у дзеркалі третього тисячоліття. Острого: Острозька академія, 2011. С. 146–152.
10. Мовотворчість Павла Тичини у дзеркалі третього тисячоліття / Відп. ред. Г. М. Вокальчук. Острого: Острозька академія, 2011. 268 с.
11. Народа передових комбайнерів і комбайнерок ЗПСР з членами ЦК ВКП(б) і уряду // Комуніст. 1935. № 277 (3 грудня). С. 1–2.
12. Харківський державний університет ім. О. М. Горького. Оголошення про публічний захист диссертаций // Соціалістична Харківщина. 1939. № 110 (16 травня). С. 4.
13. Цебенко В. Г. До питання про походження і історію синтаксичних фігур // Наукові записки Українського комуністичного інституту журналістики. 1940. Кн. 1. С. 143–164.
14. Шевелєв Ю. Языкотворец // Красное знамя. 1941. № 22 (28 января). С. 3.
15. Шевельов Г. Мова «Диктатури» Ів. Микитенка // За якість художньої мови. Збірник статей / Ред. Н. Каганович. Харків: Радянська література, 1934. С. 5–29.
16. Шевельов Ю. В. Із спостережень над мовою сучасної поезії. Ораторський жанр у політичній ліриці П. Г. Тичини // Наукові записки Українського комуністичного інституту журналістики. 1940. Кн. 1. С. 127–142.
17. Шевельов Ю. В. Із спостережень над мовою сучасної поезії. Про мову поезій П. Г. Тичини // Учені записки Харківського державного університету ім. О. М. Горького. 1940. № 20: Збірник праць Кафедри мовознавства № 1. С. 41–99.
18. Шевельов Ю. В. Стиль політичної лірики П. Г. Тичини // Наукові записки Інституту мовознавства. 1941. Т. 1. С. 3–51.
19. Шевельов Ю. В. Українське мовне барокко: від Г. С. Сковороди до Т. Г. Шевченка // Одеський університет. 1992. № 15 (19 октября). С. 2.
20. Шевельов Ю. Традиція і новаторство в лексиці і стилістиці І. П. Котляревського // Учені записки Харківського державного університету ім. О. М. Горького. 1940. № 20: Збірник праць Кафедри мовознавства № 1. С. 131–170.
21. Шевельов Ю. У кого з українських письменників багатша мова // Земля. 1944. № 6 (22 жовтня). С. 6; № 7 (29 жовтня). С. 5–6.
22. Шевельов Ю. Шевченко – класик? // Український Засів. 1943. Ч. 4. С. 94–107.
23. Шевельов Ю. Я – мене – мені... (і довкруги). Спогади. – Харків; Нью-Йорк: Вид-во часопису «Березіль», Вид-во М. П. Коць, 2001. Т. 1: В Україні. 431 с.
24. Шевченкові традиції в українській мові (Конспект лекції проф. Ю. Шевельова в Едмонтоні, 29.3.66) // Слово на сторожі. 1967. Ч. 4. С. 8–10.

25. **Шевчук Гр.** Без поквалітивності // Краківські Вісті. 1943. Ч. 275 (7 грудня). С. 3–4.
26. **Юрій** Володимирович Шевельов (Юрій Шерех). Матеріяли до бібліографії / Упор. А. Даниленко, Л. Чабан. Нью-Йорк: УВАН, 1998. 200 с. 27. **Shevelov G. Y.** Prolegomena to Studies of Skovoroda's Language and Style // Hryhorij Savyč Skovoroda. An Anthology of Critical Articles / Ed. by R. Marshall, T. Bird. Edmonton; Toronto: CIUS, 1994. P. 93–132.
28. **Shevelov G. Y.** The Year 1860 in Ševčenko's Work // Taras Ševčenko 1814–1861. A Symposium / Ed. by V. Mijakovs'kyj, G. Y. Shevelov. The Hague; Mouton & Co., 1962. P. 68–106.
29. **Shevelov G. Y.** Як скло: On and around a Simile in Ševčenko's Poetry // Journal of Ukrainian Studies. 1989. Vol. 14. No.1/2. P. 9–20.

Каруник Катерина Дмитрівна — здобувачка при кафедрі української мови Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, учасниця міжнародного дослідницького проекту «Ukrainian Regionalism: Transcultural Contact Zones in Ukraine», член Харківського історико-філологічного товариства.

E-mail: katernka8@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-3157-7833

Каруник Катерина — Postgraduate at the Ukrainian Language Department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogic University, Participant of the international research project Ukrainian Regionalism: Transcultural Contact Zones in Ukraine, member of Kharkiv Historical-Phylological Society.